

Ovaj *Rječnik* svoje temelje duguje viziji i neumornom radu akademika prof. dr. Dževada Jahića, profesora, čija su nas erudicija, mudrost i ljubav prema jeziku oblikovali. Ostavio je u nasljeđe svom narodu i bosanskom jeziku djelo koje nastavlja živjeti kao trajna ostavština njegove odanosti Bosni, a meni je pripala čast i odgovornost da, nakon njegove smrti, nastavim i privedem kraju započeti posao, svjestan da time čuvam i nastavljam njegovo djelo i amanet. Promocija ovog rječnika zato je više od predstavljanja knjige: to je čin zahvalnosti, sjećanja i trajne uspomene na njegov predani rad.

Dr. Haris Ćatović:

Velika mi je čast i zadovoljstvo što danas stojim pred vama na promociji *Rječnika bosanskog jezika* akademika Dževada Jahića – djela koje će, vjerujem, obilježiti našu kulturnu i naučnu historiju. On je svjedok vremena, čuvar pamćenja i most između prošlosti i budućnosti našeg jezika. Nastajao je godinama, kao plod neumornog rada i posvećenosti ideji da bosanski jezik zasluži da njegovo bogatstvo bude sakupljeno, obrađeno i predstavljeno u skladu s najvišim leksikografskim standardima.

U svim kulturama svijeta jezik je prva i nezamjenjiva odrednica identiteta. On je znak naroda, nacije, države, ali i cijelog kulturnog prostora. Jezik je više od sredstva komunikacije – on je živo tkivo koje povezuje generacije, prenosi tradiciju, čuva pamćenje i oblikuje naše viđenje svijeta, naš svjetonazor.

Mi znamo, a na to valja i podsjećati, da je bosanski jezik kroz svoju dugu historiju prolazio kroz teške i često protivrječne procese. Nekada je bio potiskivan, nekada negiran, često osporavan, a svjedoci smo da i danas imamo takvu situaciju. Na njega se, kako to akademik Jahić lijepo kaže u svom Predgovoru *Rječnika* “pucalo iz mnogih busija”.

Jezik, međutim, nije samo zbirka riječi i izraza – on je vjerno ogledalo društva koje ga stvara i koristi, njegova slika i prilika u određenom vremenu i prostoru. U jeziku se prepoznaje složenost historijskih mijena, naslage kulturnih slojeva i tragovi kolektivnog iskustva jedne zajednice. Zato on ne svjedoči samo o onome što jesmo, već i o onome što smo bili. Bosanski jezik je – i to se danas naučno potvrđuje, a i *Rječnik* to pokazuje – jedan od najslojevitijih jezika slavenske porodice upravo u svojoj leksici. U njoj se vidi sve – i ilirski supstrat, i slavensko naslijeđe, i orijentalni sloj turcizama, arabizama, farsizama, i austrougarski germanizmi, i evropske posuđenice modernog doba. Sve to naš jezik čini jedinstvenim, autentičnim i prepoznatljivim. Dakle, u svakoj riječi, u svakom izrazu, u svakom idiomu našeg jezika sačuvano je nešto od toga puta. Na taj način bosanski jezik postaje svojevrsna mapa našeg kulturnog i historijskog iskustva.

Upravo zato je od izuzetne važnosti način na koji se to bogatstvo jezika sistematski sabira i obrađuje u rječniku, gdje svaka riječ dobija svoje mjesto, svoje objašnjenje i potvrdu.

U rječniku je osnovna jedinica obrade natuknica, odnosno riječ ili pojam koji se objašnjava i tumači. Natuknica se obično ističe tipografski, podebljanim slovima *npr. pògač|a, pòhabān, pohásiti se*, a iza nje slijedi sistemski razrađene informacije o toj riječi.

Prvi podatak koji stoji uz natuknicu jest gramatički opis. On daje osnovne podatke o vrsti riječi, o njezinom rodu, broju i deklinaciji ako je riječ o imenicama deklinaciji **pògač|a** ž. <gen. jd. pògačē, dat. lok. jd. pògači, vok. jd. pògačo, instr. jd. pògačōm, nom. mn. pògače, gen. mn. pògāčā, dat. instr. lok. mn. pògačama>, komparaciji ako je riječ o pridjevima: **pòhabān** pridj. <odr. pòhabānī, komp. pohabānījī, superl. nājphabānījī>, odnosno o vidu, povratnosti i glagolskim oblicima ako je riječ o glagolu **pohásiti se** svrš. <prez. pòhāsīm se, pril. pr. pohásīv(ši) se, aor. pohásih se, imp. (ne) pohási se, pridj. rad. pohásio se, pohásila se>. Time se korisniku omogućuje da natuknicu smjesti u gramatički sistem jezika i da zna kako se ona upotrebljava u različitim oblicima.

Nakon gramatičkog opisa slijedi objašnjenje značenja: **pògač|a kuh.** 1. posebna vrsta okruglog beskvasnog pšeničnog hljeba. Ispred značenja daje se i informacija o sferi upotrebe određene riječi, pa za navedeni primjer stoji odrednica *kuh.* što znači da ova riječ pripada kuharskoj terminologiji. Svako značenje obično se potkrepljuje primjerima potvrde iz građe, odnosno navodima iz književnosti, publicistike, naučnih djela ili razgovornog jezika i sl. **pògač|a** [*zapretala je ~u u supru.* - lok. (Ljevaković Rj.); *~a je pečena, samo još malo da se istišči.* - lok. (Ljevaković Rj.); *najslađa je ~a iz crepulje.* - lok. (Begović Rj.); *svak donosi pitu i pogaču, / udovica janje i baklavu.* - sevd.; *moja majko, šta je bábi drago? / Bábi draga halva i pogača, / meni draga púra i tarhàna.* - uspav.; *on zaokruži ispred sebe, ko veli: imam dobru pogaču.* - nar. prip.; *kad tamo ima šta vidit: sjedi hajduk, peče ovna. Kod njega pečena pogača.* - nar. prip.; *kad hajduci dođu, nit ima janjeta pečena, ni pogače.* - nar. prip.; *a Morača najpotlje pogača, / tu će malo biti i do plača.* Ilhamija; *begovica uzme sičana, pomiješa u mlivo i skuha jednu malu pogaču.* Ljubušak; *nije to njiva crna i masna što miriše pšeničnom pogačom, nije to ograda što miriše sirom i kajmakom.* Nametak; *i pjevam s vjetrom, što vlati talasa / za dobro tople – pogače u mlijeku!* Alić S.; *zar će se našom pogačom crvenom / nesiti nerasti slastiti?!* Kulenović; *na jastuku nevjesta pod prstenom vjenčanim, / pogača u klasu pod sàčem sunčanim.* Kulenović; *smrt neka nam bude od pogače preča.* Kulenović; *u njenom tijelu ima usmrđenog sira, blage pogače ispod sača, mirisave zimske jabuke, kozje prčetine, crne gustine brazde, svega što zemlja rađa.* Kulenović; *kažu, da je u tri stvari teško ostat' šeho: kraj vruće pogače, uz bijele ženske noge i uz žute dukate.* Kadić; *bogami je lijeva bila, jer sam desnom pogaču mijesila.* itd.]

Kao što vidimo, primjeri nisu slučajni ukrasi, nego dokaz stvarne upotrebe riječi i njezina stila. Oni pokazuju kako je riječ koja se objašnjava živjela i kako se pojavljuje u različitim kontekstima. Poseban se dio rječničke obrade često posvećuje sintagmama, odnosno tipičnim i uobičajenim konstrukcijama u kojima se natuknica javlja. Sintagme nisu posve ustaljeni izrazi, ali odražavaju čestu i očekivanu kombinatoriku riječi, primjerice kada se neka imenica redovno veže s određenim pridjevom (*bosanska pògača, banjalučka pògača;; mostarska pògača; međunarodna politika, unutrašnja politika*).

Uz sintagme, rječnici bilježe i frazeologiju. Frazeološke jedinice razlikuju se od sintagmi po tome što imaju ustaljeno, preneseno značenje koje nije moguće iščitati doslovno iz značenja elemenata te frazeologije. Upravo zbog toga frazeologija zauzima važno mjesto u rječniku, jer korisniku daje uvid u bogatstvo izražajnih mogućnosti jezika i u kulturno ukorijenjene obrasce mišljenja. **pogoditi (nekoga) u slabu tačku a.** naći, pronaći nekome najosjetljivije, najslabije mjesto, tamo gdje je najosjetljiviji, najranjiviji **b. pren.** zadati udarac nekome na mjesto gdje je najslabiji, najneotporniji, najnespremniiji; **pogodititi (nekoga) u živac up. a; pogoditi (nekome) u žicu** (ù žicu *izg.*) uraditi nekome po volji, na njegovo zadovoljstvo, udovoljiti mu; **pogoditi ko (kao) prstom u govno (balegu) pren. iron. vulg.** potpuno mašiti, promašiti [*mnogo ti on zna, pogodio je kao prstom u balegu!* Selimović]; **bedrenica te pogodila!** (kletva) [*bedrenica te pogodila, ku si se mrdala od kuće a vada ti da rodiš!* Begović-Ličina (Begović Rj.) itd

Na taj način rječnički prikaz jedne natuknice ne sastoji se samo od definicije, nego i od gramatičkih podataka, potvrda iz građe, sintagmi i frazeologije, čime rječnik postaje pouzdano svjedočanstvo o značenju i upotrebi riječi u jeziku. Iz takvog pristupa jasno proizlazi da Rječnik bosanskog jezika nije samo priručnik, nego naučno utemeljeno djelo koje, oslanjajući se na savremene leksikografske principe, nudi cjelovit i vjerodostojan prikaz jezičkog bogatstva.

A to znači da je **naučno utemeljen i zasnovan na modernim leksikografskim principima.** Rječnik nije samo puki popis riječi, nego rezultat pažljivo oblikovanog naučnog pristupa. Svaka odrednica utemeljena je na metodološkoj preciznosti i dosljednosti u pristupu i obradi leksema, što znači da je svaka riječ potvrđena, klasificirana i obrađena prema savremenim standardima leksikografije. Time se osigurava da djelo bude vjerodostojno, relevantno i upotrebljivo kako u akademskim istraživanjima, tako i u praktičnoj jezičkoj upotrebi.

Donosi primjere i potvrde iz različitih izvora – usmenog, ali i pisanog jezičkog nasljeđa, kao i razgovornog jezika. Rječnik gradi most između prošlosti i sadašnjosti. U njemu se prepoznaje bogatstvo usmenog stvaralaštva – poslovice, pjesme, sevdah, balada – ali i sve ono što je zapisano u književnim, naučnim i dokumentarnim tekstovima, publicistici i sl. Osim toga, uključuje i razgovorni jezik, čime obuhvata puni spektar jezičke stvarnosti i pokazuje kako se određena riječ koristi u svakodnevicu.

Pokazuje bogatstvo izraza, sinonimiju, frazeologiju i sve one nijanse po kojima je jezik prepoznatljiv. Ovaj rječnik ne samo da definira riječi, već otkriva slojevitú unutrašnju dinamiku jezika – njegove sinonime, varijante i frazeološke izraze. Time se prikazuje ne samo funkcionalna, nego i estetska vrijednost jezika, njegove finese, nijanse i izražajna snaga. U tom smislu, rječnik postaje i panorama jezičkog identiteta, ogledalo kulturnog senzibiliteta i stilskih posebnosti bosanskog jezika.

Popunjava praznine koje su ostale iza prethodnih pokušaja, nudeći cjelovitiju sliku našeg jezika.

Prethodni leksikografski priručnici, iako dragocjeni i dobri, ostavljali su otvorena pitanja i prostor za moguća unaprjeđenja. Ovim Rječnikom te praznine se popunjavaju, jer autor sistematski obuhvata cjelinu jezičkog blaga – od arhaizama i regionalizama do savremenih izraza. Također, cjelovit gramatički opis u rječniku pruža korisniku jasne i praktične informacije o tome kako se riječ uklapa u jezički sistem, omogućavajući njenu pravilnu i sigurnu upotrebu u različitim kontekstima. Tako se stvara sveobuhvatan pregled, koji naš jezik predstavlja u njegovoj cjelini i kompleksnosti, bez gubitka nijansi i posebnosti.

Sve ovo govori da *Rječnik bosanskog jezika* nije samo lingvistički priručnik, već i kulturni spomenik koji svjedoči o vitalnosti i kontinuitetu našeg jezika. Njegova naučna utemeljenost, bogatstvo građe i sveobuhvatnost sadržaja čine ga djelom koje nadilazi granice struke i postaje dio kulturnog pamćenja bošnjačkog naroda. A iza takvog djela, naravno, stoji čovjek, vizionar i neumorni trudbenik kojem dugujemo zahvalnost i poštovanje.

Od 2017. godine ovaj projekat ima kontinuiranu i snažnu podršku Vijeća kongresa bošnjačkih intelektualaca, čime se dodatno potvrđuje njegov značaj, vjerodostojnost i dugoročna društvena vrijednost.

Stoga, želim naglasiti nešto što je možda i najvažnije, a to je da spomenem čovjeka bez čijeg predanog rada i vizije danas ne bismo ovdje bili, niti bismo imali privilegiju da imamo Rječnik. Iako akademik i moj profesor Jahić više nije među nama, njegovo kapitalno djelo – Rječnik bosanskog jezika – ostaje trajno svjedočanstvo njegovog rada i vizije, djelo koje nadilazi granice pojedinačnog života i postaje amanet, testament i kulturni spomenik jednom jeziku, jednom narodu i cijeloj njegovoj historijskoj, kulturnoj i duhovnoj baštini.

Posvećenost akademika Jahića jeziku bila je bez rezerve – bio je to rad iz ljubavi, rad iz uvjerenja da bosanski jezik zaslužuje da bude prikazan u svojoj punini i slojevitosti. Svaka prikupljena riječ, svaka bilješka, svaka potvrda bila je dio njegove vizije da naš jezik predstavi svijetu onakvim kakav on jeste – bogat, raznolik, snažan i neuništiv.

Dovršavanje ovoga Rječnika, iako ga fizički nije dočekaó, ostaje njegov zavjet nama, bošnjačkoj zajednici – da nastavimo njegovim putem, da čuvamo i razvijamo bosanski jezik, i da budemo dostojni tog naslijeđa. Na nama je da ga negujemo, da ga čuvamo i da ga prenosimo dalje. Ovaj Rječnik bi mogao biti alat koji će nam u tome pomoći. On je dokaz da naš jezik ima bogatu prošlost i da mu ako Bog da pripada jednako bogata budućnost.